

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף לט

ואמר רבה שמע מינה קשר עליון דאורייתא: קשר אחד בציצית הוא חיוב מדאורייתא, ולכן אם עשה את כל הכריכות צריך לקשור בסוף בקשר. והראייה שזה מדאורייתא, כי אם החיוב רק מדרבנן, מדוע צריכה התורה להתיר כלאיים בציצית (היינו להטיל חוטי צמר בכגד של פשתן וזהו 'שעטנז')? והרי איסור כלאיים הוא רק בחיבור של החוטים ביחד. אך הדין הוא ש'התוכף תכיפה אחת אינו חיבור' כלומר המחבר בגד צמר ובגד פשתן ב'תכיפה אחת' - שהעביר בשניהם מחט פעם אחת, אין זה נחשב לחיבור ואין זה כלאים. אלא בהכרח שמדאורייתא צריך לעשות קשר בחוטי הציצית. [נולא מספיק לקשור בקשר אחד, כי זה נחשב ל'תכיפה אחת', אלא צריך לעשות שני קשרים זה על גב זה (רשב"א)].

אמר רבה בר רב אדא ... אם נפסק החוט מעיקרו פסולה: אם החוט נקרע במקום חיבורו לבגד, הציצית פסולה.

יתיב רב נחמן: רב נחמן ישב ואמר את הדברים הללו. והקשה עליו רבא מבריייתא, המדברת על ציצית שנקרע חוט שלה. 'במה דברים אמורים? בתחילתו, אבל סופו שיריו וגרדומיו כל שהוא'. כלומר דוקא בשעת עשיית הציצית צריך שיעור לחוטים, אבל לאחר שכבר עשה את הציצית ואחר כך נקרע החוט, אם נשאר כלשהו מ'שיריו וגרדומיו' כשר. ולכאורה מה זה 'שיריו' ומה זה 'גרדומיו'? 'שיריו' שנקרע החוט ונשאר ממנו קצת, 'גרדומיו' שהחוט נקרע במקום חיבורו לבגד ולא נשאר ממנו כלום. ואם כן מוכח שגם כשנקרע החוט מעיקרו כשר, ושלא כמו רב נחמן.

רב נחמן דוחה: לא, חדא קתני וכו': הבריייתא מדברת רק על מקרה אחד, שנקרע קצת מהחוט ונשאר קצת מהחוט מחובר. וצריך לגרוס 'שיריו גרדומיו כל שהוא', כלומר נשאר שיריים מהגרדומים מחוברים לבגד. **רבא מקשה: ולימא 'גרדומיו', 'שיריו' למה לוי?** אם כן מדוע לא אמרה הבריייתא רק שנשאר גרדומיו? **רב נחמן**

מתרץ: **הא קמ"ל דבעינן שירא לגרדומיו כדי לענבן**: כדי ללמד שצריך שישאר חוט באורך 'כדי עניבה' מהגרדומים. ולכן אמרה 'שירוי גרדומיו'.

יתיב (= ישב) **רבה וקאמר משמיה דרב - חוט של כרך עולה מן המנין**: החוט שאיתו כורכים את שאר החוטים (כדי לעשות את 'הגדיל' של החוליות), מצטרף למנין החוטים. והם שמונה חוטים ביחד.

אמר ליה רב יוסף - שמואל אמרה ולא רב.

איתמר נמי (= וכך גם נאמר), **אמר רבה בר בר חנה - סח לי רבי יאשיה דמן אושא חוט של כרך עולה לה מן המנין.**

יתיב רבא וקא אמר משמיה דשמואל - תכלת שכרך רובה כשרה: 'תכלת' הכוונה לחוטי הציצית (הלבן והתכלת ביחד). אמנם לכתחילה צריך לעשות את הציציות באופן ששליש יהיה גדיל (= החוטים הכרוכים עם החוליות) ושני שלישי פתיל (= החוטים המופרדים). אבל אם כרך את רוב החוטים, ועשה שני שלישי גדיל ושליש פתיל, כשר.

אמר ליה רב יוסף - רב אמרה ולא שמואל.

איתמר נמי, **אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב - תכלת שכרך רובה כשרה.**

רב חייא בריה דרב נתן מתני הכי: הוא גרס את דברי האמוראים הנ"ל בתוספת דברים. א. 'ואפילו לא כרך בה אלא חוליא אחת כשרה'. ב. 'ונוי תכלת שלישי גדיל ושני שלישי ענף' כלומר זהו עיקר המצוה.

שאלה: **וכמה שיעור חוליא? תשובה**: **תניא רבי אומר כדי שיכרוך וישנה וישלש**: שלוש סיבובים של החוט על שאר החוטים.

תאנא הפוחת לא יפחות וכו': הרוצה לעשות ציצית מהודרת, לא יפחות מ-7 חוליות ולא יוסיף על 13. הפוחת לא יפחות משבע, כנגד שבעה רקיעים. והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה, כנגד שבעה רקיעים וששה 'אזורים' שבין רקיע לרקיע. וזאת משום שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, והמסתכל בתכלת נזכר בקב"ה.

תנא כשהוא מתחיל: בזמן שמטילים תכלת בציצית, עושים שני חוטים ארוכים, אחד לבן ואחד תכלת. מתחילים לעשות את הכריכות עם החוט הלבן, ואחר כך עושים את הכריכות עם החוט התכלת, ולבסוף חוזרים לכרוך בחוט הלבן.

והטעם, בגלל שכתוב בתורה קודם **"הַכֶּנֶף"** דהיינו הלבן שהוא 'מין כנף' (כי רוב הטליות עשויות מפשתן לבן כנ"ל), ואחר כך כתוב בתורה **"פְּתִיל תְּכֵלֶת"**. אם כן הלבן חשוב יותר מהתכלת. ומאותה סיבה גם מסיימים עם הלבן, כי מכיון שהוא יותר חשוב מהתכלת, אי אפשר לסיים עם התכלת, משום שאז זו ירידה בדרגת הקדושה, והכלל הוא "מעלין בקודש ולא מורידין"!

*

רב ורבה בר בר חנה ישבו, עבר לפנייהם אדם אחד שלבש טלית שכולה תכלת והיה מוטל בה ציצית, וכל הציצית היתה גדיל ללא ענף כלל. אמר רב - יפה הטלית ולא יפה הציצית, לפי שאין בה ענף. אמר רבה בר בר חנה - יפה הטלית ויפה הציצית.

הגמ' מבארת כמה הם נחלקו:

במאי קא מיפלגי: רבה בר בר חנה סבר, שכיון שנאמר **"גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ"** וכן נאמר **"וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת"**, לכן יכול לעשות גדיל ללא פתיל או פתיל ללא גדיל. **ורב סבר** שחייבים גם פתיל וגם גדיל, ומה שנאמר **"גְּדִלִים"** בא ללמדנו את מס' החוטים, וכך הוא הלימוד: אם היה כתוב רק **"גדיל"** היה משמע שני חוטים כרוכים יחד, לפי שאין גדיל פחות משני חוטים, וכעת שנאמר **"גְּדִלִים"** משמע שצריך ארבעה חוטים. **עשה גדיל**, כלומר ומה שנאמר **"פְּתִיל"** מלמדנו שצריך לעשות גדיל מארבעה חוטים, דהיינו שיכניס ארבעה חוטים בתוך הטלית וכשיכפלים ויעשה מהם גדיל יהיו שמונה חוטים, **ופותליהו** לאותו גדיל **מתוכו**, דהיינו שבסופו של הגדיל יהיה ענף של פתילים.

*

אמר שמואל משמיה דלוי: חוטי צמר לבנים מקיימים בהם מצות ציצית בבגד העשוי מפשתן. והטעם הוא, שכשם ששני החוטים של תכלת עשויים מצמר ונותנים אותם בבגד פשתן, כך מותר לתת בבגד פשתן גם את שני חוטי הלבן כשהם עשויים

מצמר. ('פוטרין בשל פשתן' משמעותו שהחוסים פוטרים ממצות ציצית, כלומר שיוצאים בהם ידי חובת ציצית).

איבעיא להו של פשתן מהו שיפטרו בשל צמר? האם חוט פשתן כשר לציצית בבגד של צמר?

הספק, האם התורה מצריכה שהחוט יהיה מ'מין הכנף' בכל הבגדים, מלבד בצמר. בגלל שהתכלת עשויה מצמר והיא 'פוטרת' את הבגד פשתים (כלומר התכלת מכשירה את הטלית להיות 'ציצית'), ואם כן לצמר יש דין מיוחד שהוא פוטר בגד שאינו מינו, ולכן גם חוט לבן העשוי מצמר יפטור את הבגד פשתים. אבל חוט פשתים לא יפטור בצמר כי הוא לא מין הכנף שלו.

או שמכיון שכתוב "לא תלבש שֶׁעֶטְנָה צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו, גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ" אם כן הפסוק מלמד אותנו שאין איסור כלאיים בציצית, ולכן אין הבדל בין חוט צמר בכבגד פשתים לחוט פשתים בכבגד צמר.

תא שמע. דאמר רחבה אמר רב יהודה - חוטי צמר פוטרין בשל פשתן, ושל פשתן פוטרין בשל צמר. חוטי צמר ופשתים פוטרין בכל מקום ואפילו בשריאין: שיראין - בגדי משי. והחידוש שאנו לא אומרים שבגדי משי פטורים מציצית ואם כן יש בזה איסור כלאיים, אלא הם חייבים בציצית.

ופליגא דרב נחמן: והאמוראים הללו חולקים על רב נחמן, הסובר שבגדי משי פטורים מהטלת ציצית.

איתיביה רבא לרב נחמן - השיראין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית! רב נחמן מתרץ: מדרבנן: החיוב הוא רק מדרבנן. רבא מקשה: **אי הכי וכו':** כתוב בהמשך הברייתא 'וכלן צמר ופשתים פוטרין בהן'. אם תאמר שהחיוב להטיל ציצית בכבגדים הללו הוא מדאורייתא, מוכן מדוע מותר להטיל בהם חוטי צמר ופשתים ביחד למרות שזה כלאיים, כי התורה התירה כלאיים בציצית. אבל אם תאמר שהחיוב להטיל בהם ציצית הוא רק מדרבנן, איך מותר להטיל בהם חוטי פשתן וצמר ביחד ולעבור על איסור כלאיים? רב נחמן מתרץ: **אימא או צמר או פשתים:** כוונת הברייתא שכל הבגדים הללו או צמר או פשתים פטורים בהם. (והיינו שהוא יכול לקיים או מצות לבן או מצות תכלת. (קרו אורה)).

הכי נמי מסתברא: רב נחמן מוכיח שהחויב להטיל ציצית בבגדי משי וכדומה, הוא רק מדרבנן. מהמשך הברייתא 'הן במינן פוטרינן שלא במינן אין פוטרינן'. כלומר חוטים ממשי (וכדו') כשרים להיות ציצית רק בבגד כמותם העשוי משי, אבל אינם כשרים להיות ציצית בבגד אחר.

אם תאמר שהחויב להטיל ציצית בבגד משי הוא מדרבנן, מובן איך חוט של משי כשר להיות ציצית בגד משי. אבל אם תאמר שהחויב להטיל בו ציצית הוא מדאורייתא, איך מועיל חוטים ממין אחר מלבד צמר ופשתים שנאמרו בתורה? אלא בהכרח שהם חייבים בציצית רק מדרבנן.

דחיייה: אי משום הא, לא איריא: זה לא ראייה. כדברי רבא. רבא הקשה שמצד אחד משמע שעל חוטי הציצית להיות מאותו מין הבגד שבו היא מוטלת, שנאמר **"וּנְתָנוּ עַל צִיצַת הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת"** כלומר שהציצית תהיה ממין הכנף. ומצד שני משמע שעל חוטי הציצית להיות רק מצמר ופשתן שנאמר **"לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעֻטָנְךָ צֶמֶר וּפְשֵׁתִים יַחְדָּו: גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אֲרְבַּע כְּנָפוֹת כְּסוּתָךְ אֲשֶׁר תִּכְסֶה בָּהּ"**.

אלא יישוב הדברים כך הוא, כשהחוטים של הציצית עשויים מצמר ופשתן, הם פוטרים את כל סוגי הבגדים. וכשחוטי הציצית הם ממין אחר הם צריכים להיות מאותו סוג של הבגד. כגון כשהבגד ממשי חוטי הציצית צריכים להיות דוקא ממשי.

ורב נחמן: אבל רב נחמן חולק, וסובר כתנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל.

הואיל ונאמרו 'בגדים' בתורה סתם בלי לפרט את סוג הבגד. והיינו כגון בציצית שנאמר **"עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם"** וכן לגבי טומאת בגד לא מוזכר סוג הבגד. מכיון שפרט לך הכתוב באחד המקומות שהבגד עשוי מ'צמר ופשתים' והיינו בכלאיים ובנגעים (בכלאיים **"וּבְגָד כְּלָאִים שְׂעֻטָנְךָ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ"**, ובצרעת **"וְהַבְּגָד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֹגַע צָרְעַת בְּבָגְד צֶמֶר אוּ בְּבָגְד פְּשֵׁתִים"**). אם כן אנו לומדים משם לכל מקום שכתוב 'בגד' בתורה, שהכוונה רק לצמר ופשתים. ולכן רק בגד צמר או פשתים חייב בציצית, ושאר בגדים פטורים.

אמר אביי: אביי מביא ברייתא אחרת שנשנתה בבית מדרשו של ר' ישמעאל, והיא חולקת על הברייתא הקודמת. אכן היה מקום לומר ש"בגד" הנטמא בצרעת הוא

רק בגד צמר. אבל מהריבוי של מהמילה "או" בפסוק "או בְּגָד" אנו לומדים שכל סוגי הבגדים מקבלים טומאת צרעת.